

Світлана Шимон,

доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри правового
рулювання економіки Київського
національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана

Рецензія на колективну монографію «Соціально-правовий захист дітей в Україні» за загальною редакцією д.і.н., професора Андрусишина Б. І.*

Динаміка перетворень у галузі забезпечення прав та свобод дитини, зростання уваги до особистості дитини зумовлена становленням громадянського суспільства та демократичної, соціальної, правової держави. Швидкоплинні зміни в економічному, політичному, соціальному, правовому просторах ще не сприяють належній реалізації прав та свобод дитини і потребують підвищення ефективності їх забезпечення, що обумовило необхідність проведення даного колективного монографічного дослідження.

Правове забезпечення прав і свобод дитини в Україні є необхідною умовою гармонійного розвитку дитини, становлення її правової культури та правосвідомості, формування соціально-правової активності дитини.

Розвиток громадянського суспільства, демократичної, соціальної, правової держави є неможливим без утвердження у суспільній свідомості визнання та чіткого дотримання прав

та свобод дитини, її захисту, спрямування усіх державних інститутів у сфері охорони дитинства та посадових осіб на реалізацію інтересів дитини.

Серед основних тенденцій цього розвитку чільне місце займає впровадження у суспільну свідомість уявлення про те, що саме дитина є первинним, головним, а при досягненні певного віку і активним суб'єктом належних їй прав.

Монографічне дослідження «Соціально-правовий захист дітей в Україні» є акумуляцією найбільш проблемних питань у сфері забезпечення прав і свобод дитини.

Починає монографію перший розділ, присвячений історико-правовим аспектам захисту прав дитини в Україні. Автори акцентують увагу на основних проблемах сучасного стану прав дитини в Україні; становленні прав дитини на території України в контексті європейського розвитку; понятті прав, свобод, інтересів дитини.

* Соціально-правовий захист дітей в Україні : монографія / за ред. Б. І. Андрусишина. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. – 264 с.

ни та принципах їх правового захисту.

Андрусишин Б. І. цілком обґрунтовано зазначає, що національне законодавство з питань забезпечення прав дитини майже припинило розвиватися після 2011 року, однак з початку 2014 р. нормативні акти у частині запобігання негативним наслідкам подій, що відбуваються у країні, вдосконалюються. Від початку воєнних дій на території Донецької та Луганської областей, що призвели до численних жертв серед мирного населення та українських військових, Україна зіткнулася з ще однією проблемою – тисячі вимушених переселенців з цих областей почали переїжджати в інші регіони України. У такій ситуації найбільш вразливими залишаються сім'ї з дітьми, громадяни (в т. ч. діти) з особливими потребами, люди похилого віку – як ті, що були вимушені покинути місце проживання, так і ті, які залишилися проживати у районах проведення антитерористичної операції (АТО).

Дійсно, наразі для внутрішньо перемішених осіб є надзвичайно важливим вчасно і в повному обсязі отримати інформацію щодо захисту їх прав, гарантованих Конституцією України: від права на працевлаштування, освіти до права на отримання будь-яких соціальних виплат.

В колективній праці знайшли відображення основні етапи становлення прав дитини на території України в контексті європейського розвитку. Зокрема, Опольська Н. М., аналізуючи історію розвитку юридичного положення дитини в суспільстві, робить висновок про те, що розрив між проголошеними правами дитини та «реально існуючими» спостерігається з моменту визнання суспільством та закріплення найперших прав дитини. Протягом історичного розвитку він диференційовано змінювався залежно від культурного, соціально-економічного розвитку суспільства.

Продовженням колективного дослідження є розділ, присвячений ана-

лізу системи прав і свобод дитини. Значна увага тут приділяється питанням класифікації прав дитини. Сагайдак І. А. зазначає, що такі права доцільно розглядати з позиції поділу їх на дві великі групи за критерієм суб'єктного складу: 1) права, які є загальними для всіх дітей (незалежно від наявності у них інвалідності, обмежених можливостей); 2) спеціальні права (тобто ті, які мають лише діти з обмеженими можливостями).

Погодимось з думкою Опольської Н. М. про те, що права дитини залежно від вікових особливостей можна поділити на права малолітніх дітей (до 14 років), права підлітків (від 14 до 16 років) та права осіб юнацького віку (від 16 до 18 років). Справді таке групування має важливе значення, адже реалізація прав дитиною залежить від вікових особливостей її особистості. Поділ дитинства на три групи враховує відмінності анатомо-фізіологічного та соціально-психічного розвитку дитини, що дає змогу визначити особливості структури та змісту її прав.

Комплексний підхід, поєднання загальних та спеціальних способів класифікацій дозволяє висвітлити суб'єктивні права особи та проаналізувати особливості, що притаманні виключно правам дитини.

Наступний розділ колективної монографії розкриває проблеми соціально-правової природи захисту дітей з особливими потребами. Автори значну увагу приділяють визначенню категорії дітей з особливими потребами та їх правам. Дослідження прав дітей з обмеженими можливостями є актуальним як у загальнотеоретичному, так і у прикладному плані. З одного боку, незважаючи на значні економічні труднощі, держава не перестає турбуватися про права інвалідів, законодавчо їх закріплюючи та визначаючи. Однак при здійсненні економічного та соціального планування враховуються переважно потреби дорослих інвалідів, а не дітей з обмеженими можливостями.

Синьов В. М. акцентує увагу на питаннях формування соціально нормативної поведінки у дітей з особливими потребами та встановлення психологічного контакту у вихованні неповнолітніх з девіантною поведінкою. Проблеми поширення різних форм девіантної поведінки, бездоглядності та злочинності неповнолітніх в Україні набувають особливої гостроти та актуальності. Згідно з даними Департаменту інформаційних технологій МВС України, кількість злочинів, учинених неповнолітніми та з їхньою участю, за останні роки склала близько 8% від загальної кількості зареєстрованих злочинів. Зростає кількість неповнолітніх, які скоюють корисливі та корисливо-насильницькі злочини (розбійницькі напади, грабежі, викрадання автотранспорту та ін.). Щорічно до органів внутрішніх справ потрапляють понад 25 тисяч дітей, які займаються бродяжництвом та жебрацтвом. Цілеспрямовано, системно, повно, об'єктивно, динамічно вивчити особистість неповнолітнього з девіантною поведінкою допоможе розуміння як загальних тенденцій розвитку особистості в підлітковому та юнацькому віці, так і певних особливостей соціально-

психологічної ситуації розвитку, характерних для неповнолітніх правопорушників.

Схід відмітити, що всі дослідження, представлені у монографії, ґрунтуються на об'ємній джерельній базі, нормативно-правових документах, використанні необхідної юридично-правової літератури. Отримані авторами висновки є достовірними, достатньо аргументованими. Структура роботи логічно побудована.

Результати цієї колективної праці стали суттєвим внеском у створення фундаменту для нового суспільства в Україні, основу якого складатимуть демократія і права людини та дитини.

Загалом зазначимо, що колективна монографія за загальною редакцією доктора історичних наук, професора Андрусишина Б. І. на тему «Соціально-правовий захист дітей в Україні» висвітлює важливі і актуальні питання у сфері забезпечення прав і свобод дитини і безперечно є гідним внеском потужного науково-педагогічного колективу факультету політології та права НПУ імені М. П. Драгоманова до скарбниці вітчизняної науки.